

Derdiçok, N.S. (2021). Kitap Tanıtımı – Sivas’tan İki Masal Kitabı Birden: 40 Gün 40 Gece Kaynağından Türk Masalları ve Tıngır Mıngır Kaynağından Sivas Masalları. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:4, Sayı:1. 185 – 189.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 14.04.2021

Kabul / Accepted: 19.04.2021

Kitap İnceleme/Book Review

SİVAS'TAN İKİ MASAL KİTABI BİRDEN: 40 GÜN 40 GECE -KAYNAĞINDAN TÜRK MASALLARI- VE TINGİR MINGİR -KAYNAĞINDAN SİVAS MASALLARI-

Nükte Sevim DERDİÇOK*

Ayşe Benek Kaya ve Serhat Sabri Yılmaz, “40 Gün 40 Gece” Kaynağından Türk Masalları, Sivas: Vilayet Kitabevi, 2021, 463 sayfa, ISBN: 978-605-69012-9-4

Ayşe Benek Kaya, “Tıngır Mıngır” Kaynağından Sivas Masalları, Sivas: Vilayet Kitabevi, 2021, 445 sayfa, ISBN: 978-605-69012-8-7)

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, nuktederdicok@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3020-3226.

Üzerinde fazla sayıda araştırma yapılmış bir tür olan masal, Türk halk edebiyatının anlatmaya dayalı türleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Masal, sözlü edebiyat ürünleri içerisinde araştırmacıların dikkatini en çok çeken türlerden biri olmuştur.

On dokuzuncu yüzyıl halk bilimi çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda, masalların sadece metin merkezli yapısal incelemelere tabi tutularak, içinde olduğu sosyal çevre ve şartlardan bağımsız bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısında bağlam merkezli kuramların gelişmesi ile birlikte masal metinlerinin icra sırasında anlatıcı, dinleyici, anlatıldığı zaman ve mekân gibi farklı değişkenlerden etkilenerek şekillendiği gözlemlenmiş ve bu metinleri bağlamları ile birlikte incelemenin önemine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, günümüzde pek çok masal araştırması kaleme alınmakta; ayrıca bu araştırmalara kaynaklık edecek derleme çalışmaları da yayımlanmaktadır.

Bahsedilen derleme çalışmalarından biri de Ayşe Benek Kaya ve Dr. Serhat Sabri Yılmaz tarafından hazırlanan *40 Gün 40 Gece (Kaynağından Türk Masalları)* adını taşıyan kitaptır. Kitap, başlığıyla paralel olarak 80 masaldan oluşmaktadır. Kitap içerisinde yer alan bu 80 masal, *40 Gün* ve *40 Gece* adını taşıyan iki ayrı bölümde verilmiştir. İki farklı bölümde yer verilen masal metinlerinden önce *Ön Söz* kısmında, masalın ne olduğu, masal mekânı ve zamanı, anlatımı ve kahramanları gibi masal türü hakkında kısa ve öz bilgiler verildikten sonra kitap içerisinde yer alan masal metinlerinin hangi şehirlerden ve kaç kaynak kişiden derlendiği, kaynak kişilerin yaş ve cinsiyetleri gibi hususlara değinilmiştir.

40 Gün 40 Gece adını taşıyan bu kitap, farklı şehirlerden derlenen masal metinlerini ihtiva etmesi sebebiyle *Kaynağından Türk Masalları* alt başlığı ile yayımlanmıştır. Kitapta yer alan 80 masalın 15 farklı şehir sayılmasına rağmen 14 şehirden derlendiği bilgisi verilmektedir (s. 12).

Adıyaman	12
Amasya	5
Ankara	3
Elazığ	1
Erzincan	3
Erzurum	1
Giresun	4
Kayseri	1
Kırşehir	3
Malatya	2
Nevşehir	1
Siirt	2
Sivas	34
Şanlıurfa	5
Tokat	6

Tablo-1: Şehirlerden derlenen masal sayısı

Metinler 56 kaynak kişiden derlenmiş; bunların 15'i birden fazla masal anlatmıştır. Kaynak kişilerin 35'i kadın, 21 tanesi erkektir. Bahsi geçen kişilerin yaş aralığı oldukça geniştir: 1905-1990 arasında değişen doğum tarihlerinden anlaşılacağı üzere anlatıcıların demografik özellikleri çeşitlilik göstermektedir. Kitabın sonunda yer alan *Masalların Künye Bilgileri* başlıklı kısımda her bir masal metninin kimden ve hangi şehirden kimin tarafından, ne zaman derlendiği gibi bilgilere ulaşmak mümkündür.

40 Gün 40 Gece'de delikanlı, padişah, ihtiyar, karı-koca, derviş, adam, çoban gibi yersiz ve adsız kişiler masal kahramanı olarak karşımıza çıkmakla beraber Hudulu ile Dudulu (s. 202), Mır Çerçi (s. 307), Töremez (s. 417) gibi bir özelliğinden dolayı isim almış kahramanlar da bulunmaktadır. Kitap içerisinde yer alan masalların çoğu “*Bir varmış, bir yokmuş.*”, “*Eski zamanlarda...*”, “*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde...*” gibi masal zamanı ve mekânına işaret eden ve bizi masal dünyasına girdiğimize dair uyarıcı giriş tekerlemesi ile başlamaktadır; ancak bu tekerlemeler genellikle birkaç cümleyi geçmemektedir. Kitap içerisinde sadece *Bozuk Hamam* (s. 109) ve *Gözü Açık* (s. 147) adını taşıyan masalların giriş tekerlemeleri diğerlerine göre uzundur. 40 gün ve 40 geceye ait masalarda taş kesilme, kurban etme, üçleme, elma, kılık değiştirme, formel sayılar, üvey anne, resmini görüp âşık olma, sihirli eşyalar gibi anlatı türlerinde çokça karşımıza çıkan motiflere rastlamak mümkündür. *Ağlar Güler* (s. 26) gibi bazı masal metinleri, geçişlerin çok hızlı olması sebebiyle bazı parçaların unutulmuş veya çıkartılmış olabileceği ihtimallerini düşündürmektedir. Kitaptaki masal metinlerinden *Gözü Açık*'in (s. 147) anlatıcısı kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcı konumundayken diğer masalların anlatıcıları hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcı rolündedir.

Kitapta yer verilen *Adık ile Bıdık* (s. 21), *Akıllı Oğlan Deli Oğlan* (s. 53) ve *Azap Padişah* (s. 84) gibi bazı metinlerin masal türünün özelliklerini taşıyıp taşımadığı tartışmalıdır.

Bu masal kitabında yer verilen masalların adları şu şekildedir: *Adam Evladı, Adık ile Bıdık, Ağlar Güler, Ahmet ile Mehmet, Akıldane, Akıllı Keloğlan, Akıllı Oğlan Deli Oğlan, Al İnek ile Fadime, Altındım Pul Oldum, Ana Oğul, Avcı Mağarası, Ayı ile Fatma, Azap Padişah, Bahtsız Kız, Beş Salkım Bağ, Bey Oğlu, Bildik, Bozuk Hamam, Böcek Hanım, Cin ile Adam, Çil Para, Çingene Kızı, Del'oğlan, Dev ile Pısrık, Domuzlan Böceği ile Fare Çinerba, Geyik Oğlan, Gözü Açık, Hacı Lokum Bacı, Halıcı, Halil ile Hasan, Hamdi ile Karısı, Hamur Kız, Hasbeli Aş, Hizmetkârın Oğlu, Hoca, Horoz, Hudulu ile Dudulu, İki Kardeş, İncili Hanım, Kadı ile Sıçan, Kâmil-i Kelam, Karpuz Kulaklı, Keloğlan, Keloğlan ile Yılan Padişahı, Keloğlan Mehmet, Keloğlan'ın Atı, Keloğlan'ın Heç Masalı, Kız Oğlan Kız, Köy Batıran Köse, Kurnaz Adam, Kurt Tilki Eşek, Külden Eşek, Mercimek Oğlan, Meyyit Baş, Mır Çerçi, Padişah Kız, Padişah Kızlarının Rüyası, Padişah Oğlu, Peri Kızı, Pişmanlık, Saban Halatı, Saf Adam, Sığır Güdenin Kızı, Sihirli Kılıç, Sihirli Yüzük, Sirkeli Fadime, Şemsibani, Tembel Oğlan, Tıkanmış Dede, Tilki ile Kedi Padişahı, Tinnos, Topal Oğlan, Töremez, Üç Kız Kardeş, Üç Köse Kardeş, Üç Kurt, Üvey Nar Tanesi, Yahudi ile Müslüman, Yedi Oğlan, Zaman İçinde Zaman.*

Sivas'tan araştırmacıların dikkatine sunulan bir diğer kitap ise *Tıngır Mingır*'dir. *Tıngır Mingır* sadece Sivas ilinden derlenen masalları içerdiği için *Kaynağından Sivas Masalları* alt başlığı ile yayımlanmıştır.

Merkez ilçe	53
Divriği	5
Ulaş	5
İmranlı	4
Şarkışla	3
Kangal	3
Yıldızeli	2
Zara	2
Hafik	1
Gürün	1
Koyulhisar	1

Tablo-2: İlçelerden derlenen masal sayısı

Tıngır Mıngır’daki masallar, hem Ayşe Benek Kaya’nın 1975 yılından itibaren bizzat derlediği hem de Dr. Doğan Kaya’nın öğrencileri tarafından hazırlanan ödev ve tezler içerisinde bulunan metinlerdir (s. 13).

Kitabın *Ön Söz* kısmında verilen bilgilere göre kaynak kişilerin yaş aralığı oldukça geniştir. 1887-1992 arası değişen doğum tarihli kaynak kişilerin anlattığı masal metinlerinin ayrıntılı bilgilerine kitabın sonunda yer alan *Masalların Künye Bilgileri* bölümünden ulaşmak mümkündür.

Tıngır Mıngır’da yer alan masalların çoğu kadın kaynak kişiler tarafından anlatılmıştır. Kaynak kişilerin 48’i kadın; 22’si erkektir. Toplamda 70 kaynak kişinin yer aldığı bu çalışmada 10 anlatıcı, birden fazla masal anlatmıştır (s. 13). Bu kişilerin 9’u ilkokul, 6’sı ortaokul, 5’i lise, 1’i üniversite mezunu iken 5’inin okuma yazması yoktur (s. 14).

Kitaptaki *Eğil Kavağım Eğil* (s. 117), *Geyik ile Hızır* (s. 132), *Hargeleci* (s. 145), *İncili Çadır* (s. 193), *Şahinertanesi* (s. 347), *Yaveroğlu* (s. 400) gibi masalların içerisinde manzum bölümler bulunmaktadır (s. 14).

Bu masal kitabında bulunan masalların adları şu şekildedir: *Ah Kız Vah Kız*, *Ak Güvercin Çoban*, *Akıllı Bahçıvan*, *Akıllı ile Deli Oğlan*, *Ali Bağdat Kuşu*, *Altın Şamdan*, *Arap Melaike*, *Ayı Kulak*, *Balık Anne ile Keloğlan*, *Cüce ile Dev*, *Çoban*, *Çoban Kızı*, *Çöpçü ile Oğulları*, *Değirmenci Kuşu*, *Dev ile Keloğlan*, *Dilalem Cengi*, *Dünya Güzeli*, *Ebu Gallem Oyunu*, *Eğil Kavağım Eğil*, *En Güzeli Kız*, *Gelinlik Kızlar*, *Geyik ile Hızır*, *Gülperi*, *Gül Yağı Tüccarı*, *Haccı*, *Hargeleci*, *Hayırsız Kız*, *Hıllı’yla Dertli Dılılı*, *Hocanın Karısı*, *Hötürüklü Serçe*, *İki Arkadaş*, *İki Bacı*, *İki Bacının İki Kızı*, *İki Kardeş*, *İki Yetim*, *İncili Çadır*, *İncili Havan*, *Kaf Kız*, *Karagöz Oynatıyorum*, *Karpuz Oğlan*, *Kedi Kız*, *Keloğlan*, *Keloğlan ile Dev*, *Keloğlan ile Eşeği*, *Keloğlan ile Hubyar Çelebi*, *Keloğlan ile Köse*, *Keloğlan’ın Oyunları*, *Keloğlan’ın Üç Yalanı*, *Kırk Düğmeli Bey*, *Kırk Kollu Şamdan*, *Konuşan Yüzük*, *Kuru Ceviz*, *Mavi Boncuklu Çitil*, *Mısır’a Padişah*, *Neydim Ne Oldum Ne Olacağım*, *Padişahın Küçük Oğlu*, *Padişahın Rüyalari*, *Padişahın Üç Oğlu*, *Pustuncuk*, *Salih Hanım*, *Sallansop*, *Selver Oğul Balığın Tekini Ne Yaptın?*, *Sırlı Post*, *Sihirli Değnek*, *Sihirli Kuş*, *Şahinertanesi*, *Şengülüm Şüngülüm*, *Tasa Kuşu*, *Timbik*, *Topal Tilki*, *Türeyde*, *Uyanık Keloğlan*, *Üç Altın mı Üç Öğüt mü?*, *Üç Arkadaş*, *Üç Mehmet*, *Üvey Kız*, *Yaveroğlu*, *Yedi Kardeş*, *Yılan Koca*, *Zâr Bülbülleri*.

40 Gün 40 Gece ve *Tıngır Mıngır*'da yer alan masalarda geçen yöresel kelimeler dipnotlar hâlinde açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

İki kitap içerisinde de birbirinin eş ve benzer metni olma özelliği taşıyan masallar yer almaktadır. Bu metinler, bağlamsal kuramlar çerçevesinde yapılacak dikkatli araştırmalara kaynaklık etmesi bakımında da oldukça önemlidir.

40 gün ve 40 gece anlatılan ve tıngır mıngır sallanan masal metinlerine, Prof. Dr. Meral Ozan'ın arşivinde bulunan ve Ignacz Kunoş tarafından Willy Pogany'e çizdirilmiş resimler eşlik etmektedir. Resimler, metinlerin tekdüzeliğini kırarak anlatımı güçlendirmiş ve hareketlendirmiştir.

İki kitapta da yer alan 160 masal metninin hafızalardan kaybolmadan yazılı kültüre geçirilerek korunması ve sonrasında hem yazılı hem de sözlü kültürde yaşatılması ile derlenen bu masal metinlerinin incelenmesi için araştırmacılara sunulması gibi amaçlarla ortaya konan bu iki kıymetli çalışma, derleme ve deşifre gibi zorlu ve zahmetli aşamalarıyla yoğun bir emeğin ürünü olmakla beraber, masal araştırmacıları ve anlatıcıları için oldukça zengin kaynaklar konumundadır.